

MẤY SUY NGHĨ VỀ HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC TRẢI NGHIỆM TẠI BẢO TÀNG VĂN HÓA CÁC DÂN TỘC VIỆT NAM

PGS.TS. ĐẶNG VĂN BÀI*

1. Hoạt động giáo dục của bảo tàng trong xu thế phát triển hiện đại

Trong xu thế hiện nay, các bảo tàng cần xác định rõ xu thế phát triển hiện đại để tự khẳng định vị trí và vai trò quan trọng của cả hệ thống bảo tàng trong đời sống xã hội. Theo đó, có thể sơ phác ra một số định hướng cơ bản sau:

Thứ nhất, các hoạt động bảo tàng cần hướng tới việc giáo dục nhằm nâng cao ý thức cộng đồng xã hội về thái độ tôn trọng, thân thiện và hài hòa với cả hai môi trường: tự nhiên và xã hội. Đây cũng là nỗ lực của toàn nhân loại trước thách thức về biến đổi khí hậu toàn cầu cũng như những hiểm họa từ xung đột văn hóa, sắc tộc và tôn giáo...

Thứ hai, các hoạt động bảo tàng luôn phải hướng tới cộng đồng xã hội - khách tham quan - những người có vai trò quyết định sự ra đời, tồn tại và phát triển của bảo tàng hôm nay và cả trong tương lai.

Thứ ba, các bảo tàng có thể phát huy thế mạnh của "một thiết chế văn hóa đặc thù" - đang làm chủ thứ ngôn ngữ đặc biệt (không cần thông qua phiên dịch), đó là phần trưng bày (trong nội thất và ngoài trời) dựa trên cơ sở các bộ sưu tập hiện vật gốc - có khả năng đóng vai trò của một loại công cụ trực quan, sinh động cho nhận thức và phổ cập trí thức/thông tin trí tuệ mang hàm lượng văn hóa.

Thứ tư, các bảo tàng có khả năng tạo lập không gian văn hóa cho các hoạt động xã hội/giao tiếp cộng đồng giữa các cá nhân trong xã hội, giữa các cộng đồng xã hội, giữa các quốc gia dân tộc, gắn kết quá khứ, hiện tại và tương lai và chắc chắn bảo tàng còn là nhịp cầu giao lưu văn hóa quốc tế, giúp các quốc gia hiểu nhau hơn, sống khoan dung và hòa hiếu để loại bỏ xung đột vũ trang, tôn giáo, sắc tộc và cùng hợp tác phát triển theo hướng chân - thiện - mỹ.

Tôi cho rằng, các hoạt động giáo dục trải nghiệm ở Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam cũng nhất thiết phải triển khai theo các định hướng đã nêu ở trên.

Ngày nay, hoạt động giáo dục của bảo tàng không còn bó hẹp trong việc "dạy học", truyền thụ kiến thức, mà đã mở rộng sang lĩnh vực phổ biến kiến thức khoa học (cung cấp thông tin mang tính chất bảo tàng). Giáo dục bảo tàng được hiểu là việc tạo lập không gian, tổ chức các hoạt động, tạo cơ hội/điều kiện (vật chất và tinh thần) thuận lợi/tiện ích nhất cho việc "tự học", tự nghiên cứu, tự trải nghiệm của cộng đồng cũng như khách tham quan bảo tàng. Giáo dục bảo tàng, còn được hiểu theo nghĩa mới, là phải phục vụ yêu cầu tự học và quá trình học tập suốt đời của con người, cả học sinh lẫn các thế hệ đã trưởng thành. Trong chừng mực nào đó, hoạt động giáo dục bảo tàng còn mang tính chất "dịch vụ công cộng" phục vụ nhu cầu tham quan, du lịch và nghỉ ngơi, thư giãn tích cực - "chơi mà học", góp phần chủ động tạo ra nguồn lực (thông qua phí dịch vụ) cho phát triển của bảo tàng.

Chúng ta có thể nhận thấy những định hướng như vậy trong *Quyết định số 2492/QĐ-BVHTTDL ngày 02 tháng 6 năm 2008* của Bộ trưởng Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch quy định nhiệm vụ cụ thể của Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam. Theo đó, Bộ đã xác định 4 nhiệm vụ cụ thể ít nhiều có liên quan tới hoạt động giáo dục của bảo tàng này, đó là:

- ... Nghiên cứu khoa học về văn hóa - dân tộc, về việc bảo tồn, phát huy các giá trị văn hóa dân tộc thông qua quảng bá, hoạt động du lịch trưng bày, triển lãm, đón tiếp công chúng, các tour du lịch trong nước và nước ngoài.

- Tổ chức các hoạt động văn hóa đáp ứng nhu cầu hưởng thụ của công chúng.

- Tổ chức các hoạt động kinh doanh, dịch vụ văn hóa phục vụ yêu cầu nghiên cứu, giáo dục, tham quan, vui chơi giải trí.

* *Hội Di sản văn hóa Việt Nam*

- Tiếp nhận, hỗ trợ, trao đổi thông tin và kinh nghiệm trong việc bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa...

Cũng như các bảo tàng khác trong cùng hệ thống, Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam cần hướng hoạt động giáo dục của mình vào những mục tiêu chung nhất là:

- Giáo dục truyền thống yêu nước (tiêu chí số 1 trong bảng giá trị văn hóa Việt Nam), lòng tự hào dân tộc, củng cố khối đại đoàn kết toàn dân nhằm tạo ra nền tảng tinh thần cho người Việt Nam có đủ bản lĩnh vững vàng để xây dựng và bảo vệ vững chắc chủ quyền độc lập và toàn vẹn lãnh thổ quốc gia trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và hội nhập quốc tế.

- Tuyên truyền, phổ biến kiến thức nhằm nâng cao ý thức cộng đồng về thái độ trân trọng và sẵn sàng tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường thiên nhiên cũng như di sản văn hóa của đất nước.

- Thông qua các hoạt động giáo dục trải nghiệm để phát triển năng lực sáng tạo của cộng đồng, mặt khác, kết hợp với các dịch vụ du lịch tạo ra sinh kế/mang lại lợi ích thiết thực cả về vật chất lẫn tinh thần cho cộng đồng các dân tộc ở địa phương.

- Đa dạng hóa các nội dung và hình thức trong hoạt động giáo dục trải nghiệm cũng như các loại hình dịch vụ văn hóa và du lịch nhằm thu hút ngày càng nhiều du khách đến bảo tàng.

Thực hiện tốt các mục tiêu nêu trên có nghĩa là bảo tàng đã làm tốt chức năng giáo dục khoa học cũng như trách nhiệm xã hội của một thiết chế văn hóa trước cộng đồng. Bởi vì, mọi hoạt động văn hóa đều phải hướng về cộng đồng xã hội, vì mục tiêu phát triển toàn diện của con người và sự tiến bộ của xã hội.

2. Hoạt động giáo dục trải nghiệm của bảo tàng là một loại hình dịch vụ công cộng có tính đặc thù và rất hữu ích cho xã hội

Để hiểu rõ nội dung hoạt động giáo dục trải nghiệm của bảo tàng, chúng ta cần thống nhất quan niệm về một số thuật ngữ khoa học có liên quan: dịch vụ và dịch vụ công, trải nghiệm, tương tác xã hội, kỹ năng sống...

Dịch vụ được hiểu là "công việc phục vụ trực tiếp cho những nhu cầu nhất định của số đông, có tổ chức và được trả tiền"¹. Dịch vụ công "là những hoạt động của các tổ chức nhà nước hoặc của các doanh nghiệp, tổ chức xã hội, tư nhân được nhà nước ủy quyền do pháp luật quy định, phục vụ trực tiếp nhu cầu thiết yếu của cộng đồng, công dân theo nguyên tắc không vụ lợi, bảo đảm sự công

bằng và ổn định xã hội"². Như vậy, có thể hiểu, đối với bảo tàng và một số lĩnh vực khác, dịch vụ là một loại hàng hóa mà việc cung ứng nó không phải là sự chuyển giao quyền sở hữu mà chỉ đem lại lợi ích tinh thần, thỏa mãn những nhu cầu nhất định của con người hưởng dịch vụ/mua dịch vụ. Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam là loại thiết chế văn hóa có khả năng sáng tạo ra và cung cấp các loại dịch vụ đó.

Giáo dục trải nghiệm của bảo tàng là loại dịch vụ đáp ứng nhu cầu xã hội, góp phần đào tạo nguồn nhân lực có chất lượng cao thực sự có ích cho xã hội. Chúng ta có quyền tự hào, vì trong cách mạng - kháng chiến, nền giáo dục Việt Nam đã thành công trong việc tạo ra một tầng lớp trí thức ưu tú, có khả năng đáp ứng xuất sắc sứ mệnh cao cả, là giải phóng dân tộc và thống nhất đất nước. Hơn bao giờ hết, trong thời kỳ hòa bình xây dựng tổ quốc và hội nhập quốc tế, Việt Nam càng cần có đội ngũ trí thức mạnh, có trách nhiệm xã hội cao, có khả năng đổi mới và sáng tạo, nắm vững tri thức về khoa học tự nhiên và xã hội để xây dựng và bảo vệ vững chắc tổ quốc Việt Nam. Quan trọng hơn là đội ngũ trí thức đó phải có sự giác ngộ về trách nhiệm đối với tổ quốc, đối với đồng bào. Đó là tiền đề quan trọng làm nên sức mạnh dân tộc và động lực mạnh mẽ cho phát triển đất nước. Bảo tàng phải luôn sẵn sàng đảm nhiệm sứ mệnh lịch sử vẻ vang đó.

Trải nghiệm được hiểu là sự tương tác giữa con người với thế giới khách quan. Trải nghiệm là một phạm trù triết học được đúc rút từ hoạt động của con người ở mọi mặt như một thể thống nhất giữa kiến thức, kĩ năng, tình cảm, ý chí. Theo TS. Ngô Thị Tuyên: Trải nghiệm là khái niệm triết học mà nội hàm của nó thể hiện ở hai phương diện. Một là phạm trù của nhận thức được đúc kết từ sự thống nhất của hoạt động tình cảm - nhận thức. Hai là loại kiến thức mà ngay lập tức tạo cho chủ thể ý thức được và có cảm giác tiếp xúc trực tiếp với thực tế, cho dù đó là thực tế bên ngoài của các đối tượng và tình huống (nhận thức), hoặc các thực tại của trạng thái ý thức. Nội dung căn bản của trải nghiệm là: "Kiến thức thực tiễn gắn bó với đời sống địa phương, cộng đồng, đất nước mang tính tổng hợp nhiều lĩnh vực giáo dục, nhiều môn học để vận dụng vào thực tế. Nội dung hoạt động được thiết kế thành các chủ điểm (chủ đề trung bày) mang tính mở, không yêu cầu mối liên hệ chặt chẽ giữa các chủ điểm"³.

Hoạt động giáo dục trải nghiệm là dạy cách học để các cá nhân biết cách tự học và tự giác, chủ động

học tập suốt đời. Hơn 2000 năm trước, Khổng Tử đã từng nói “Những gì tôi nghe, tôi sẽ quên, những gì tôi thấy, tôi sẽ nhớ, những gì tôi làm, tôi sẽ hiểu”. Nhà triết học Hi Lạp thời cổ đại Xôcrát cũng có quan niệm tương đồng: “Người ta phải học bằng cách làm một việc gì đó. Với những điều bạn nghĩ là mình biết, bạn sẽ thấy không chắc chắn cho đến khi làm nó”. Kết quả nghiên cứu của các nhà khoa học (đại diện là Edgar Dale năm 1946) đã chỉ ra rằng, chúng ta nhớ được 20% những gì đã đọc, 20% những gì đã nghe, 30% những gì đã nhìn và 90% những gì đã làm.

Sự thống nhất giữa phương Đông và phương Tây về quan điểm giáo dục, quan niệm giáo dục trực quan cũng như những kết quả nghiên cứu trên là cơ sở lý thuyết khẳng định tính “đặc trưng” của bảo tàng (kho bảo quản các bộ sưu tập hiện vật gốc, phần trưng bày dựa trên cơ sở hiện vật gốc, không gian văn hóa đặc thù trong bảo tàng) là hoàn toàn tương thích cho các hoạt động giáo dục trải nghiệm.

Theo định nghĩa của UNESCO: “Giáo dục trải nghiệm là một phạm trù bao gồm nhiều phương pháp, trong đó, người dạy khuyến khích người học tham gia trải nghiệm thực tế, sau đó phản ánh, tổng kết lại để tăng cường hiểu biết, phát triển kỹ năng, định hình các giá trị sống và phát triển tiềm năng bản thân, tiến tới đóng góp tích cực cho cộng đồng và xã hội” (Chương trình “Dạy học vì một tương lai bền vững” do UNESCO trình lên và được Liên Hợp Quốc thông qua tại Hội nghị Thượng đỉnh năm 2002 về phát triển bền vững).

Theo tinh thần đó, các hoạt động bảo tàng nói chung và giáo dục trải nghiệm của bảo tàng nói riêng phải lấy con người, công chúng/khách tham quan làm trung tâm của mọi hoạt động. Người ta cũng đã xác định một “mô hình tự học”, là trao quyền chủ động cho người học. Quản lý lớp học là hoạt động tự quản của học sinh (khách tham quan), các nhóm tự học, tự thảo luận, chiếm lĩnh tri thức và hình thành kỹ năng dưới sự hướng dẫn của giáo viên (cán bộ giáo dục của bảo tàng). Theo quan điểm này, “Mỗi học sinh tự hoạt động, làm ra một sản phẩm học tập bằng cách vận dụng kiến thức đã có để giải quyết tình huống mới nảy sinh và sắp xếp kiến thức mới nhận được vào cấu trúc các kiến thức hiện có của mình, từ đó kiến thức mới được gia tăng, đồng thời có giá trị ứng dụng thực tiễn”⁴.

Tóm lại, giáo dục trải nghiệm của bảo tàng không chỉ thiên về việc phổ biến, truyền thụ kiến thức mà còn chú trọng đến mục tiêu khuyến khích,

hướng dẫn cách học, cách tự học và hỗ trợ các sinh hoạt/hoạt động văn hóa cộng đồng cho các nhóm du khách và tuổi trẻ học đường. Trải nghiệm là phương thức tích cực giúp cho cộng đồng có được sự đồng thuận về nhận thức và hành động. Thông qua các hoạt động trải nghiệm, các bảo tàng giúp cho cộng đồng có điều kiện kết nối, hợp tác cùng giải quyết các vấn đề của xã hội cũng như các vấn đề của các cá nhân đặt ra, qua đó, góp phần làm cho đời sống tinh thần của họ đa dạng hơn, tươi mới hơn, sinh động và hấp dẫn hơn.

Giáo dục trải nghiệm có tác dụng to lớn trong việc rèn luyện “kỹ năng sống” (life skills). Đó là “các năng lực tâm lý xã hội cho ta khả năng thích nghi và hành vi tích cực, giúp cho các cá nhân giải quyết hiệu quả các nhu cầu, các thách thức của cuộc sống hàng ngày”. Và, người ta đã phân loại thành 3 nhóm kỹ năng chính như sau:

- Kỹ năng nhận thức (phân tích sử dụng thông tin).
- Kỹ năng cá nhân (phát triển năng lực và tự quản lý bản thân).
- Kỹ năng giao tiếp (giao tiếp và tương tác với người khác)⁵.

Làm chủ một cách thuần thục các kỹ năng sống, tức là con người đã có một “thứ công cụ” sắc bén cho các hoạt động xã hội và tương tác xã hội với nhau. Đến lượt mình, tương tác xã hội lại trở thành một trong những yếu tố quan trọng tạo nên cơ sở của đời sống xã hội của loài người. Nhờ có tương tác xã hội mà chúng ta thiết lập được các mối quan hệ giữa con người với xã hội, làm cho con người nhập thân vào xã hội để được “xã hội hóa” (trở thành một thành viên có ích của xã hội) và “văn hóa hóa” bản thân mình. Theo Jame Coleman, các quan hệ xã hội tốt đẹp chính là “vốn xã hội” cho phát triển bền vững. Theo ông, vốn xã hội là “những đặc trưng trong đời sống xã hội như: mạng lưới xã hội, các chuẩn mực và sự tin cậy trong xã hội là những cái giúp cho các thành viên có thể hành động chung với nhau một cách hiệu quả nhằm đạt tới những mục tiêu chung”⁶.

Những nội dung phân tích ở trên chứng tỏ, việc tổ chức các hoạt động giáo dục ở Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam là phù hợp với xu thế phát triển xã hội nói chung và định hướng phát triển bảo tàng học quốc tế nói riêng. Và, giáo dục trải nghiệm được thừa nhận vừa là phương pháp, vừa là công cụ giúp cho các bảo tàng thực hiện một trong hai chức năng cơ bản của mình là: nghiên cứu khoa học và giáo dục khoa học.

3. Với tư cách là một thiết chế văn hóa đặc thù, Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam có đầy đủ khả năng góp phần tích cực tạo lập “xã hội học tập”

Trong Quyết định phê duyệt Đề án “Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2012 - 2020” (Quyết định số 89/QĐ-TTg ngày 09 tháng 01 năm 2013), Thủ tướng Chính phủ đã có những quan điểm chỉ đạo rất rõ ràng:

- Trong xã hội học tập, mọi cá nhân có trách nhiệm học tập thường xuyên, suốt đời, tận dụng mọi cơ hội học tập để làm người công dân tốt, có nghề, lao động với hiệu quả ngày càng cao, học cho bản thân và những người xung quanh hạnh phúc, học để góp phần phát triển quê hương, đất nước và nhân loại.

- Các cơ quan nhà nước, các tổ chức kinh tế, tổ chức xã hội, đơn vị vũ trang nhân dân, cộng đồng cư dân và gia đình có trách nhiệm cung ứng các cơ hội học tập và tạo điều kiện thuận lợi để mọi người được học tập suốt đời.

- Xây dựng xã hội học tập dựa trên nền tảng phát triển, đồng thời gắn kết và liên thông giữa giáo dục chính quy và giáo dục thường xuyên, đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời ở ngoài nhà trường, ưu tiên các đối tượng chính sách người dân tộc, phụ nữ, người bị thiệt thòi.

Các quan điểm chỉ đạo nêu trên đều trực tiếp liên quan tới chức năng và tính “đặc trưng” của bảo tàng, đặc biệt là tổ chức các hoạt động giáo dục và tạo cơ hội cho mọi người được quyền học tập suốt đời ngoài nhà trường.

Trong phần III - Nhiệm vụ và giải pháp thực hiện Đề án “Xây dựng xã hội học tập”, Thủ tướng Chính phủ chỉ đạo “xây dựng và triển khai thực hiện Đề án, đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời trong các thư viện, bảo tàng, nhà văn hóa, câu lạc bộ”. Chúng ta nên nhận thức rõ đây là một nhiệm vụ và là sứ mệnh vẻ vang đặt ra cho các bảo tàng Việt Nam.

Các nhà khoa học quan niệm, “Học tập suốt đời là việc học do mỗi cá nhân tự chịu trách nhiệm, tức là người học tự lựa chọn trong mạng lưới đa dạng của những cơ hội và nội dung học tập... Tự định hướng việc học (tận dụng cơ hội học tập do bên ngoài mang lại và tự tổ chức việc học của mình) cũng như tự chịu trách nhiệm về việc học của mình”⁷. Quan niệm trên thể hiện tính dân chủ và thái độ tôn trọng quyền con người, quyền văn hóa của con người đã được quy định tại Điều 41, Hiến pháp nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam

năm 2013: “Mọi người có quyền hưởng thụ và tiếp cận các giá trị văn hóa, tham gia vào đời sống văn hóa, sử dụng các cơ sở văn hóa”. Cùng với nhà hát, thư viện, bảo tàng cũng là một trong những loại cơ sở văn hóa đặc thù, nơi sẵn có những không gian thiết yếu, những cơ sở vật chất và các phương tiện cho phép mọi người thực hiện quyền văn hóa của mình, trong đó có quyền học tập suốt đời ở ngoài nhà trường.

Ngày 27 tháng 01 năm 2014, Thủ tướng Chính phủ đã có Quyết định số 208/QĐ-TTg phê duyệt Đề án “Đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời trong các thư viện, bảo tàng, nhà văn hóa, câu lạc bộ”. Tại Quyết định này, Thủ tướng đặt ra cho ngành chúng ta những mục tiêu cụ thể đến năm 2020:

- Phần đầu thu hút số lượng khách nội địa tham quan bảo tàng hàng năm tăng 10%, trong đó, khuyến khích khách tham quan là học sinh, sinh viên, một số bảo tàng cấp quốc gia và bảo tàng chuyên ngành xây dựng bộ sưu tập hiện vật tiêu biểu để trưng bày lưu động.

- Phần đầu 100% bảo tàng cấp tỉnh ký kết với Sở Giáo dục và Đào tạo các địa phương chương trình phối hợp giáo dục thông qua di sản văn hóa tổ chức học tập lịch sử - văn hóa địa phương ngay tại bảo tàng.

- Phần đầu 60% bảo tàng cấp tỉnh tổ chức hoạt động giới thiệu các di sản văn hóa nhân Ngày Di sản văn hóa nhằm thu hút nhân dân đặc biệt là học sinh sinh viên tham dự.

Đối chiếu với 3 mục tiêu về hoạt động bảo tàng đặt ra trong Đề án “Đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời trong các thư viện, bảo tàng, nhà văn hóa, câu lạc bộ”, chúng ta thấy rõ, Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam cùng một lúc phải thực hiện trách nhiệm của một bảo tàng cấp quốc gia và bảo tàng cấp tỉnh - Bảo tàng đóng trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên cho nên không thể bỏ qua nhu cầu của đồng bào các dân tộc, nhất là học sinh, sinh viên ở địa phương.

Thủ tướng Chính phủ còn đưa ra hai giải pháp (biện pháp) thích hợp cần thực hiện để đạt được các mục tiêu của Đề án là:

- Cải tạo nâng cấp cơ sở vật chất, trang thiết bị cho bảo tàng đủ điều kiện tổ chức các hoạt động học tập suốt đời, tăng cường đưa di sản tới cơ sở thông qua các hình thức triển lãm lưu động, trưng bày chuyên đề, đổi mới hoạt động bảo tàng gắn di sản văn hóa với giáo dục học đường.

- Khuyến khích và tạo điều kiện phát triển mạng lưới bảo tàng ngoài công lập, khuyến khích và tôn

vinh các tổ chức, cá nhân tham gia hỗ trợ xây dựng các chương trình giáo dục trong bảo tàng.

Theo nhận thức chủ quan của tôi, Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam cần đồng thời xây dựng và triển khai 3 Đề án hay 3 hoạt động căn bản để góp phần thực hiện có hiệu quả những mục tiêu chính mà Thủ tướng Chính phủ đã xác định cho hệ thống mạng lưới bảo tàng Việt Nam, bao gồm: 1. Xây dựng các chương trình giáo dục trong bảo tàng; 2. Xây dựng các bộ sưu tập hiện vật tiêu biểu thích hợp để tổ chức các đợt trưng bày/triển lãm lưu động đưa di sản tới các địa phương trong cả nước - có ưu tiên cho các đơn vị cơ sở của tỉnh Thái Nguyên; 3. Xây dựng đề án cải tạo, nâng cấp cơ sở vật chất, trang thiết bị hiện đại đủ điều kiện tổ chức các hoạt động học tập suốt đời để tranh thủ sự đầu tư và hỗ trợ của lãnh đạo Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch.

Giáo dục trải nghiệm là một trong những dạng hoạt động căn bản nhất trong Đề án "Xây dựng xã hội học tập" và Đề án "Đẩy mạnh các hoạt động học tập suốt đời trong các thư viện, bảo tàng, nhà văn hóa, câu lạc bộ". Vì thế, Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam phải thực sự đổi mới tư duy để sáng tạo thành ý tưởng mới hấp dẫn trong việc xây dựng chương trình giáo dục trong bảo tàng/giáo dục ngoài trường học hay "lớp học không giảng đường". Chương trình giáo dục như vậy cần phải xây dựng dựa trên các nhóm hiện vật tiêu biểu, được tổ chức theo các chủ đề đa dạng về lịch sử tự nhiên xã hội, văn hóa vật thể và phi vật thể..., nhất là tạo ra sự liên kết với các môn học trong nhà trường, phù hợp tâm lý lứa tuổi và các nhu cầu thực tế, nhằm tạo cho công chúng, đặc biệt là tuổi trẻ học đường có được những trải nghiệm thú vị, bổ ích, đồng thời, khuyến khích sự quan sát, trí tưởng tượng, óc tò mò, khả năng sáng tạo trong các nhóm khách tham quan khác qua các hoạt động của chương trình giáo dục trải nghiệm.

Theo quan sát của tôi, nhu cầu của các nhóm khách tham quan là khác nhau nhưng bao giờ cũng có chung một mục tiêu, một nhu cầu gắn với xu thế phát triển hiện đại là: Mong muốn có cơ hội trải nghiệm văn hóa, có điều kiện được sống trong cuộc đời thực hoặc ít nhất cũng có cảm giác như được sống trong khung cảnh thực (hiện vật thật/gốc, sự thật lịch sử, thông tin khách quan, trung thực và chi tiết sẽ dễ tiếp cận trực tiếp, tự lựa chọn giá trị và tự rút ra kết luận theo nhận thức chủ quan của từng cá nhân). Và, thật là may mắn, Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam cũng hội tụ đầy đủ các điều kiện

cần thiết nhất để bước đầu thỏa mãn nhu cầu chính đáng của các nhóm công chúng bảo tàng là:

Hệ thống kho bảo quản, với các loại trang thiết bị tương đối hiện đại, đang lưu giữ hơn 30 nghìn tài liệu, hiện vật có giá trị gắn với di sản văn hóa của đại gia đình các dân tộc Việt Nam. Bảo tàng làm chủ hệ thống trưng bày tương đối hoàn chỉnh sau nhiều lần chỉnh lý và nâng cấp, phản ánh xác thực các đặc trưng văn hóa của từng dân tộc theo các nhóm ngôn ngữ. Với 36.000 m² sân vườn đủ tạo dựng các không gian văn hóa điển hình theo 6 vùng văn hóa. Những điều kiện nêu trên cho phép Bảo tàng triển khai các hoạt động giáo dục trải nghiệm theo đúng các ý tưởng sáng tạo của mình.

Để kết thúc bài viết, tôi muốn dẫn ra đây lời chia sẻ chân tình của bà Yanisbel Victoria, nghệ sĩ múa Rối, người Tây Ban Nha trong buổi Tọa đàm về "Xây dựng chương trình giáo dục nghệ thuật dựa trên những con rối", tổ chức tại Hà Nội: "Điều làm cho công chúng yêu mến bảo tàng chính là người làm bảo tàng phải luôn dành tình yêu cho họ trước, các bạn hãy biết cách "quyến rũ" công chúng dù già hay trẻ và hãy luôn "chung thủy" để giữ trái tim họ ở lại với mình".

Và, chung quy lại, chương trình giáo dục của bảo tàng/giáo dục trải nghiệm của bảo tàng là câu chuyện về tình yêu và sự sáng tạo không ngừng nghỉ. Hi vọng và tin tưởng rằng, các bạn đồng nghiệp ở Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam có đủ nhiệt huyết, tinh thần đổi mới sáng tạo và tình yêu lớn lao dành cho các nhóm công chúng của bảo tàng - các vị "thượng đế" - những người có vai trò quyết định sự ra đời, tồn tại và phát triển của sự nghiệp bảo tàng ở Việt Nam./

Đ.V.B

Tài liệu tham khảo:

- 1- *Từ điển tiếng Việt*, Nxb. Đà Nẵng, 2004, tr. 256.
  - 2- Chu Văn Thanh (chủ biên) (2001), *Dịch vụ công và xã hội hóa dịch vụ công - Một số vấn đề lý luận và thực tiễn*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
  - 3- Ngô Thị Tuyên, "Khái niệm hoạt động trải nghiệm sáng tạo", Website diễn đàn Công nghệ giáo dục.
  - 4- "Lý thuyết kiến tạo": <http://tieuhoc.moet.gov.vn/ver2/portal.php=soct.mod=news=658>
  - 5- <http://www.unicef.org/lifeskills/index.html>
  - 6- Dẫn theo Nguyễn Quang A, "Vốn và vốn xã hội", *Tạp chí Tia sáng*, số 14 năm 2006.
  - 7- Bùi Văn Nam Sơn, "Xã hội trí thức: học tập suốt đời và tự học", Website Người đô thị.
- (Ngày nhận bài: 26/02/2017; ngày phản biện đánh giá: 25/3/2017; ngày duyệt đăng bài: 11/4/2017).